

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Dansk

FANETJORD

782007
333 (R)

FANEFJORD KIRKE

HISTORIE

PÅ ET HØJDEDRAG i sognets sydvestlige hjørne ligger den smukke hvidkalkede kirke, tækket med røde tegl.

Kirken, der er opført i unggotisk stil, hviler på en grund af store kampesten, medens murene er bygget op af røde munkesten, der siden er kalket hvide.

Majestætisk skuer kirken vidt omkring, ud over det ganske Møn, over Østersøen, over Grønsund og langt ind over Falster, over Bogø og Letten og over stor dele af Sydsjælland.

Sit navn har kirken fra den lille Fanefjord, der fra Grønsund yndefuldt snor sig helt ind til kirken.

Fjorden har sit navn efter den 100 m lange langdykke, som ca. 200 m syd for kirken ligger ved fjordens inderste vig. Iflg. gamle optegnel-

ser og iflg. Palle Laurings udsagn skulle det være i denne fjord, at biskop Absalon samlede sin flåde, før han drog i ledning mod Venderne.

Langdyssen er særdeles velholdt. Den er forøvrigt kendt langt ud over Danmarks grænser. Tusinder af turister besøger årligt dette smukke oldtidsminde.

I langdyssens vestlige ende under en meget smuk prismeformet overligger-sten hviler dronning Fane (Phane) i sin 4-5000 år gamle seng.

Ved solopgang og ved solnedgang kan denne sten lyse og gnistre, som var den besat med hundreder af ædelstene. Det er stenens store grå krystaller, der skaber dette lysspil.

I gravens østlige ende har dronningens mand storhøvdingen Grøn-Jæger sin grav. Det er ham, der har givet navn til Grønsund.

Fanefjord kirkes ældste del er kirkeskibet, der i unggotisk stil stammer fra ca. 1250. Kun et enkelt vindue er i sin oprindelige skikkelse bevaret fra denne tid. Slankt og 3,18 m højr sees det lige vest for våbenhuset.

Allerede ca. 1300 overhvælves denne bygning med 2 x 4 korshvælv.

Senere føjes hertil yderligere 3 nyere dele: Våbenhuset mod nord, tårnet fra ca. 1500 mod vest og koret fra ca. 1660 mod øst.

I sydturen ser man konturerne af den oprindelige »Mandsdør«, der nu er tilmuret. Her har altså det egentlige våbenhus stået fra første færd.

Også rester af kirkens ældste kor ses endnu inde i kirken. Om dets historie ved man intet med sikkerhed. Formodentlig er det gået til grunde under kampene mod svenskerne i 1659. Se her mindestenen ved Grønsundvej midt mellem kirken og Letten med indskriften:

29. maj 1659

»HER LOD TAPRE MØNSBOSIND
LIV OG BLOD FOR Ø OG LAND
DA KARL GUSTAVS HÆR BRØD IND
OVER LETTENS LAVE VAND
DERES VILJERS DÅD BESTÅR
HÆDRET BAG 300 ÅR.«

Lauritz Larsen

Men om kirkens oprindelse ved man, at omkring 1250, da byggearbejdet tog sin begyndelse, havde sognet kun ca. 300 voksne (fyldt 15 år) personer, mænd og kvinder, ikke noget stort antal til en så pompøs kirke.

Hertil må dog føjes, at ved bredderne af den lille Fanefjord havde på den tid de rige Hansesæder en stor handelsplads, hvor dagligt mange skibe og handelsfolk færdedes og kom og gik. Også disse var højlig interessede i byggeriet og ydede store bidrag dertil både som pengega-

ver, men sikkert også i form af arbejde. På Bremen Stadsmuseum finder man endnu idag vidnesbyrd herom. Kirken er da også indviet til Hansesædernes og søfartens helgen: Sct. Nicolaus.

KALKMALERIERNE

Kalkmalerierne (Biblia pauperum, de fattiges Bibel) er freskomalerier, d.v.s. malerier, der er malet med vandfarver på en nypudset, endnu våd vægflade. Farverne går derfor ind i hele pudslaget.

Da kirken, og altså kirkens kalkmalerier, ca. 1660 bliver overkalkede, er de så støvede, at støvlaget skiller de gamle billeder fra de nye kalklag.

Derfor, da Nationalmuseets konservator Lind – på Menighedsrådets anmodning og under le-

delse af Pastor V. Poulsen – i 1932-34 afdækker disse gamle billeder, behøver man blot først at gennemtørre kirken med varme og derefter med små træhamre og pinde at banke og pille de overliggende kalklag af.

Og nu: Hvornår? Hvor? Hvad?

Fra ca. 1350 stammer kirkens ældste smukke og meget levende billeder i Triumfbuen, hvor man i nord ser Sct. Kristoforus, der bærer Kristus over et vadested. Over ham ses Sct. Jørgen. Derpå følger øverst de 4 evangelistsymboler: Markus med løven, Mathæus med mennesket, Johannes med ørnen og Lucas med oxen, og i syd Sct. Morten, der skærer en flig af sin kappe for at give den til en tigger.

Kirkens øvrige billeder er fra ca. 1450 og er malet af »Elmelunde-mesteren«, hvis bomærke findes på en ribbe i det nordøstlige hvælv. Farverne her

er varme og kraftige: teglstensrøde, brunrøde, gule, grønne, sorte, og grå.

Men stilen er en helt anden end den i Triumfbuen. »Elmelunde-mesterens« værker er stilistiske situationsbilleder uden udtryk i ansigter og bevægelser. Selve situationen skal tale til beskueren og intet andet. Betragt f.eks. dommedagsbilledet på Triumfvæggens sydside. De frelste og de fortabte ser præcis lige glade ud. Men billedet gør det klart for enhver, at al stræben bør rettes mod at blive indlemmet i de frelstes skare og at undgå de fortabtes grumme skæbne.

Over dette ses Kristus som verdensdommeren, Maria med jomfrukrone samt apostlene Peter og Paulus.

På den modsatte Triumfvæg ses øverst Sct. Jørgen (symbolet på det gode), der kæmper med dragen (symbolet på det onde). Derunder Maria knælende som menneskets forbeder for sin blodbestænkte søn, og Frelseren knælende for den kejserkronede Gud Fader.

Lad os herfra tage fat på hvælvingerne, idet vi går fra nordøst mod nordvest og derefter fra sydvest mod sydøst.

I. Hvælv: 1) Bebudelsen, 2) Marias og Elisabeths møde, 3) Jesu fødsel og 4) barnets omskærelse, siddende på ypperstepræstens skød.

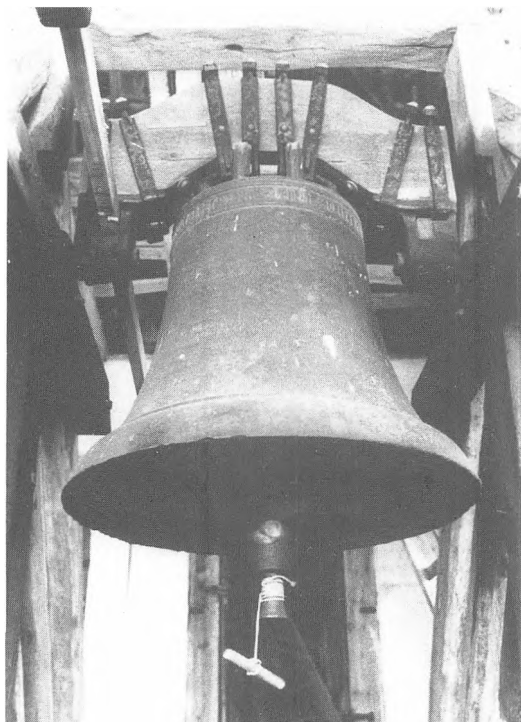
II. Hvælv: 1) De hellige tre kongers tilbedelse, 2) fremstillingen i templet, 3) Jesus som 12-årig i templet (med skriften: Søn, hvorfor gjorde du os dette!), 4) Jesu dåb (med skriften: da Kristus døbes, gøres dåben hellig).

III. Hvælv: 1) Barnemordet i Bethlehem, 2) jærtegnet med sæden: 2 af Herodes udsendte krigere udspørger en bonde, om han har set den hellige familie, og da han svarer, at den drog forbi, da dette korn blev sået, opgiver de forfølgelsen. Ved et under er nemlig sæden, som bonden såede umiddelbart forinden, straks vokset op og modnet, så bonden kan begynde at høste med

sin segl, 3) flugten til Ægypten, 4) og to billeder adskilt af et træ: a) Judas' selvmord ved hængning, mens 2 djævle henter hans sjæl og b) en gammel testamentlig parallel hertil: Abner, der snigmyrdes af Joab (jfr. 2. Samuels bog 3,27), med skriften: Joab tiltaler Abner vennefuldt, men dræber han svigefuldt.

IV. Hvælv: 1) Abraham og Isak på vej op ad Moria bjerg, 2) Isaks ofring, der hindres af en engel, 3) ærkeenglen Michael som sjælevejeren. En djævel søger at tvinge den ene vægtskål ned, den med de dårlige gerninger; jomfru Maria sætter sin finger på den modsatte skål, den hvori sjælen sidder, for at frelse denne, 4) i det sidste billede advares kvinderne mod djævelen, der noterer sig al sladder.

(Se hvælv VI: fremstillingen af den rige og den fattige mands bøn må nok ses som en lignende advarsel til mændene om at holde tankerne samlede om de kirkelige handlinger).

V. Hvælv: 1) Samson dræber løven (Dommernes bog 14,6, 2) den rige mand og den fattige Lazarus, 3) David dræber Goliath, 4) Jesu fristelse i ørkenen.

VI. Hvælv: Marias og Marthas bror Lazarus opvækkes fra de døde (med skriften: Ved dig Kristus bliver denne Lazarus atter levende), 2) den riges og den fattiges bøn (se under hvælv IV), 3) Kristus for ypperstepræsten, 4) Pilatus vasker sine hænder, (med skriften: det grumme folk vover at dømme Jesus uden grund.

VII. Hvælv: 1) himmellegemernes skabelse, 2) havdyrenes skabelse, 3) dyrenes skabelse, 4) Adams skabelse.

VIII. Hvælv: 1) Evas skabelse, 2) syndefaldet, 3) uddrivelsen af Paradisets have, 4) en engel tildeler de grædende mennesker markredskaber.

Midtpillerne.

Disse deler kirken i 2 skibe og er prydet med

helgener med lidelsesredskaber og biskopper.

I. Pille fra øst: 1) Sct. Hieronymus og løven, 2) biskop med stav og bog, 3) Sct. Stefanus med bog og sten.

II. Pille: 1) Sct. Brandanus med bog og brændende fakkel (msk. Bisp Vilhelm af Eskild.) 2) Sct. Knud med lang stav, 3) Biskop, der velsigner, 4) Sct. Katarina med sværd og hjul.

III. Pille: 1) en helgeninde, 2) Sct. Jodocus med stav og krone.

Sydvæggen.

Ved prædikestolen: Sct. Laurentius med den gloende rist.

KORET

Det gamle kor

Af dette ses svage rester i det nuværende kor. Det har antagelig været een stor hvælving med alterbord og altertavle længst mod øst. Koret

har ligesom skibet været fyldt med kalkmalerier i stærke røde, grønne, blå og sorte farver og med mængder af guld. Her har middelalderens kristelige højdepunkt PÅSKEN været samlet. Koret har været som en vidunderlig strålende høj-sal, hvor man har mødt Kristus som den opstandne sejrende livsfyrste, der uddeler nadveren til engle og mennesker, der knæler omkring ham.

Alterbord og altertavle har fuldendt denne ophøjede overjordiske skønhed. Der stod alterbordet, et pragtstykke, opmuret af mat-mørkerøde munkesten, med lysestager og kærter, altersølv og bibelen som centrum, og ovenover den evigt brændende flamme.

Bag og over dette altertavlen i sen-renæssance stil med bruskarokke ornamenten og med (hvælv) stærke farver og guld.

Midtfeltet med Fadervor og nadverordene, indrammet dels af barokke figurer og kvindelige Hermer, dels af bibelske motiver: de 4 evangeli-

ster, bebudelsen, den hellige nat, de hellige tre konger, flugten til Ægypten, troens og retfærdighedens symboler og øverst Christian d. IV's monogram.

Prentet tværs over tavlen inskriptionen: »1634, da ærlige og velbyrdige mand Corfitz Ulfeldt var landsherre på Møn, blev denne tavle staffieret (lavet), Gud og den kristne kirke til Ære«.

Det nye kor

der er bygget kort tid efter det gamles ødelæggelse, er i stilistisk henseende forskelligt fra og helt ude af takt med den øvrige del af kirken.

I skønhed og udsmykning kan det langt fra måle sig med det gamle.

Og dog!

Er pietet en skønhed, da står dette kor fuldt på højde med det forrige: Halvdelen af den mandlige befolkning var faldet i den håbløse kamp

mod de veltrænede, veludrustede svenskere, mange var blevet krøblinge, henimod halvdelen af gårdene var nedbrændte, og sorgnet var udplyndret.

Derfor står dette kor som et vidnesbyrd om en fattig tids store kærlighed til dets kirke.

Bygningen, som vi ser den i dag, var vel nok tænkt som noget midlertidigt, der kun skulle stå, til tiderne blev, så man atter kunne rejse det gamle kor i hele dets pragt.

Men dette skete altså aldrig, og lad os være taknemmelige for det, for da var vi blevet et rigt minde fattigere.

Og nu den rent kontante udsmykning:

Altertavlen kunne reddes; den skulle blot repareres, restaureres og genopstilles.

Alterbordet derimod havde lidt mere overløst. Dette måtte nødvendigvis beklædes med brædder, fløjl og alterdug, og ændrede derved i nogen grad udseende.

(Af alterdugene har kirken nu tre, hvoraf de to er syet af to af menighedens damer, den sidste af fru Bodil Jakobsen).

Også de gamle lysestager blev reddet – ingen ved hvordan – og også de står nu igen på deres rette og fornemme plads og lyser alteret op. De er fra ca. 1550.

Man altersølvet var gået tabt.

Dog – allerede i 1703 får kirken atter Kalk og Disk – måske som en gave.

Altertæppet. Til dette kors udsmykning hører fra nyeste tid det smukke altertæppe. Det er tegnet af kunstnerinden frk. Margrethe Dreyer, København, og er syet af en kreds af sognets damer under ledelse af fru Elsebeth Buus. Det er oplagt i kirken påskedag den 18. april 1965.

Motiverne er Treenighedens samt nadverens symboler.

Altærtæppets formål er ikke blot at pryde koret, men tillige sammen med kirkens røde løbere at knytte kirkens 2 arkitektonisk forskellige dele, koret og skibet, sammen til en harmonisk enhed.

Kirkens øvrige inventar

Døbefonten er af gotlandsk marmor og er en gave fra Hansestæderne. Den er indvendig foret med bly og er fra ca. 1300.

Dåbsfadet er tegnet og støbt af kantor Sloth, Vordingborg, i året 1956, hvor det gamle dåbsfad var blevet stjålet. Dåbsfadets hanke er de 4 evangelist-symboler, billedet i fadets bund er Kristi dåb.

Prædikestolen er fra ca. 1645. Også den har Christian d. IV's navnetræk. I de 4 muslingeformede nicher står: Bartholomæus med kniv og bog, Kristus med kors, Thomas med vinkel og

Johannes med kalk. – I hjørnenicherne findes: en engel med kors, Jakob, Peter og en apostel med hue og bog, men uden tegn. – Opgangspanelet har 2 kvindelige Hermer, den ene med foldede hænder, den anden med vægtlod. – Himlen over stolen kronet af frelseren med verdenskuglen.

Ved opgangen til prædikestolen står Danmarks smukkeste *krusifiks*.

Orglet er bygget af Frobelius. Det har 7 stemmer og er opsat i kirken i 1927.

Akustik. De ca. 40 huller rundt i vægge og ved piller er ikke stillads-huller, men akustikhuller, der bevirker, at kirken har lige så fine lydforhold som den bedste koncertsal.

Kirkebænkene er lukkede højrenæssancestader af fyr fra ca. 1600.

Kirke-pengeblokken er fra 1756-57.

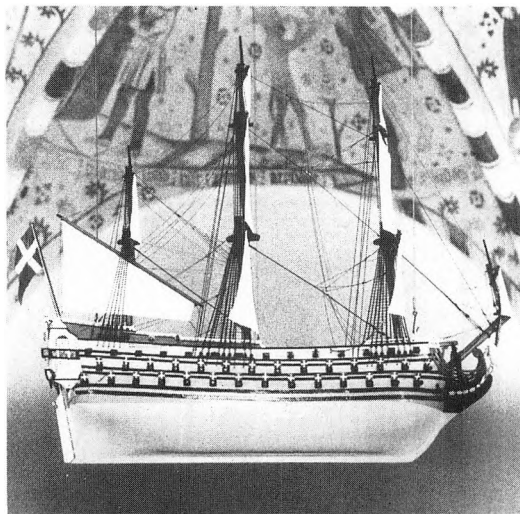
Mindetavle. Smukt udkåret, hænger på den vestligste pille, med indskriften: »For fædrelandet faldt under krigen 1864 af Fanefjord sogn« (7 soldater med navn og stillingsbetegnelse). »Mønske våbenbrødre satte dette minde«.

Kirkeskibe.

I. Det ældste, der hænger over indgangen til kirken, er en fregat. Det er en model efter et skib, der strandede ved Nordfeld i 1922 og hvor 3 børn omkom. Skibet er bygget af styrmand Karl Kristoffersen, Hårbølle, da han var 18 år. Skibets navn er GEORGIUS, det er opsat 1. juledag 1932 som en julegave til kirken.

II. Det, der hænger bagest mellem 2 piller, er skåret og skænket af gårdejer Kristian Jensen, Damme. Skibet er et linie-skib. Det er 119 cm langt og er ophængt i kirken 17. maj 1959. Det er en original model efter Danmarks største orlogsskib »Store Christianus Quintus«, bygget 1652. Deltog med hæder i søslaget mod Sverige 1

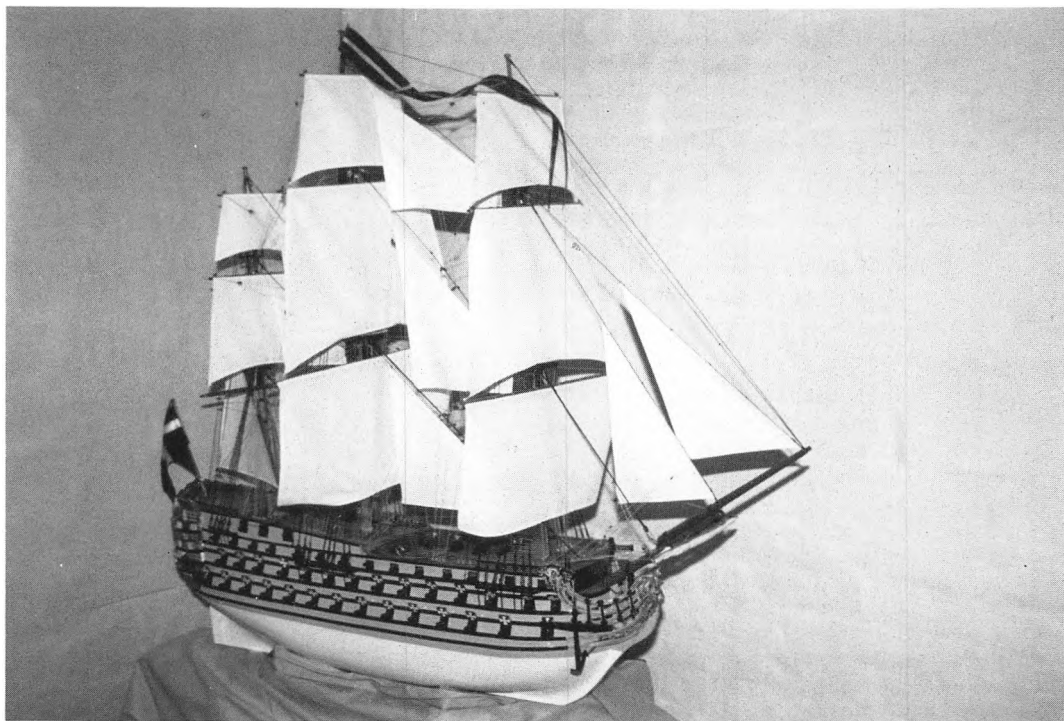

1658-60 (se foran). Deltog senere – i sommeren 1677 – atter mod svenskerne under admiral Niels Juel i slagene ved Møn og i Køge Bugt. Ophugget i 1679. Modellen her er bygget i 1:100

af sin oprindelige størrelse. Den består af ca. 7000 smådele, har 90 kanoner og en galionsfigur af Neptun. På agterenden læses Christian d. V's valgsprog: Pietate et justitia (ved fromhed og retfærdighed).

III. Det nyeste, der hænger i den midterste bue, er bygget og skænket af Lars P. Jensen, Lendemark. Han er søn af Christian Jensen, Dame, som byggede og skænkede »Store Christianus Quintus« (se foran).

Det nye skib, som blev ophængt ved befrielsesgudstjenesten den 4. maj 1992, er en model af ovennævnte linieskibs efterfølger. »Store Christianus Sextus« blev så hårdt medtaget i slaget i Køge Bugt mod svenskerne, at flåden måtte lade det ophugge. Et nyt linieskib blev bestilt til den danske flåde og leveret fra et værft i Neustadt. Det fik navn efter landets nye konge: »Store Christianus Sextus« og det er en nøjagtig model af dette skib, Lars P. Jensen har udført i forholdet 1:100.

KIRKEGÅRDEN

er omgivet af en smuk mur, hvis æl'ste og største del er af sen-middelalderlig karakter med smukke munkestensskifter over en høj kampestensfod.

Vestligt i sydmuren står en flad rundbuet dørportal; og mod nord, ud mod kirkeladen og kappellet, fører en nyere port ind til den brede gang, der når våbenhuset.

Ad denne vej har Fanefjord sogns menighed

gået og kørt ud og ind i århundreder – til dåbsfest og bryllupsglæde, til sidst fulgt ind med Påskebud.

På den smukke og velholdte kirkegård står i det syd-østlige hjørne en granitstøtte med inskriptionen: »Til minde om den bedste fader rejste J. Paludan 1791 denne støtte«. J. Paludan har skrevet en Møns-historie, hvis indhold i dag er af uvurderlig historisk værdi.

Til den besøgende

I dette lille skrift er kun givet et kort rids af kirken og dens historie. Kirken selv har meget mere at fortælle. Det forstår enhver, der betænker de mange generationer, der her har færdedes gennem mere end 700 år. Giv dig derfor god tid. Betragt først kirken og dens omgivelser, og sæt dig

så stille hen og lyt, og lad kirken selv tale og fortælle. Lad den fylde dig med sin visdom, sin styrke og skønhed, med tempelstilhed, med tempelfred, med Guds nærhed; da vil du siden huske dette besøg med glæde.

Helge Buus

Udgivet af: Fanefjord menighedsråd

Tekst: pastor H. Buus

Foto: Svend Erik Albrechtsen